

Összeállító: Soós József
Összeállítás ideje: 1969.

TART.: NAGY FERENC NÉPRŐVÉSZ ÉLETE, TUNIKÁSSÁGA

27 lap, 30 félt

Földrajzi mutató: TAB

Szakmutató: XV, B

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

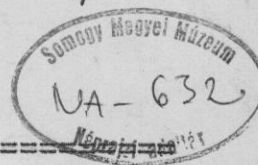
LELTÁRŰZET

ÁTVEVETVE AZ EGYSÉGES LTK. 1897-es TETELE ALÓL

1897

RIPPL-RÓNAI MÚZEUM KAPOSVÁR

7/39/2

" F A R A G O T T Á L M O K "

Nagy Ferenc népművész élete, munkássága

S o ó s J ó z s e f

T A B

" F A R A G O T T Á L M O K "

Nagy Ferenc népművész élete, munkássága

S e ó s J ó z s e f
T A B

" A mű nem annyira a művész, mint
inkább azok által él, akik sze-
retik a művészetet, s azért sze-
retik, mert keresik az emberséget."

/ József Attila /

Mindennapi életünkben méltó helyet foglalnak el a népművészeti alkotások. Ezek diszitik otthonunkat, találkozunk velük kiállításokon, bemutatókon, olvashatunk róluk az ujságokban, láthatjuk a televízióban. Egy - egy szépen faragott doboz, sétatob, falitányér láttán elismerően nyilatkozunk annak készítőjéről, de csak kevesen tudjuk megérteni az alkotást létrehozó ihlet, szorgalom és kitarítás szerepét. Ugy mondjuk, hogy ezek az alkotások önmagukért beszélnek. Pedig egy művészi darabban benne van a faragó addigi élete, első próbálkozásainak, megterpanásainak, újat keresésének minden mezzanata, alkotóvágya és közönségének való örömszerzése. A pászterművészet szerepéről, jelentőségéről így írt Dr. Manga János 1954. ben megjelent Egy somogyi faragó pászter című munkájában:

" ... a pászterművészet is éppugy, mint maga az élet, állandó változásnak, különböző hatásoknak van kitéve. A változásokat elősegíti az alkotáslélektani törvény is, amely szerint szolgálai átvétel voltaképpen nem is lehetséges, mert az átvevő maga is mindig módosít, újra alkot. Ebben rejlik a pászterművészet élettereje, ez teszi mindig időszerűvé, ez hozza létre azt a fejlődést, amely a régből és az újból, a mult és jelen találkozásából áll."

A pászterkedés formája, a pászterek élete megváltozott ugyan, de megmaradt faragóművészetük. Helyüket átvették a hivatásos népművészek, akik felhasználják a régebbi hagyományokat, de kerünk követelményeinek megfelelően alakítják át azokat.

Egy pászterfaragó ősöktől származó népművészt mutatok be a továbbiakban, akinek munkásságán lemérhető az a fejlődés, amit a napszamosfiu a Népművészet Mestere cím elnyeréséig, az országos és nemzetközi sikerekig megtett.

Nagy Ferenc 1920. október 5.-én született Tabon "az akkori Tót utcában." (1) Szülei Hincstelen zsellérek voltak. Édesapja Nagy Ferenc a szűkségtől hajva gyakran változtatta munkahelyét, így a környék jelentősebb uradalmaiban megfordult. Édesanyja családjában több híres faragó pásztor volt, ezek a Kovásznaiak népes nemzetségének egyik ágát alkották. Diszes karikás osterokat, kulacsokat faragtak, ezek közül még a gyaermek Ferenc is látott egy-két darabot. Édesanyja szívesen mesélt róluk,

Ferenc iskolába Tabon kezdett járni, itt tanulta meg az írást, olvasást. A család Bábonya (2) költözött, így a tanulás itt folytatódott. Tavasszal, amikor kizöldült a mező, ő is segített a jószágot legeltetni. Abban az időben találkozott először festőkkel.

"... még egész világosan emlékszem, hogy nyáron festők jöttek a faluba és festették az utcarészleteket. Minket...is arra sarkallt ez a dolog, hogy festőállványt fabrikáltunk bodzafából, és színes anyagokból festéket kentünk papírdarabokra..." (3)

Sokáig emlékezett az ott látottakra, rajzaiban megpróbálta utánozni a festmények témáját.

Kitelt az esztendő, újra vándorolt a család. Varjak-puszta (4) volt a következő állomás. Az apának jobb volt a sora, többet keresett, mint első kecsis, így nem nélkülöztek. Zicsbe járt iskolába, itt végezte az ötödik, hatodik osztályt. Szeretett rajzolni, fákat, embereket, juhokat meg betyárokat. Társainak cifrabotot, pisztolyt faragott, édesanyjának diszes viráglétrát. Nyáron kint élt a mezőn a pásztorokkal, "de sajnos egy sem volt közöttük, akitől tanulhattam volna faragást." írja. (5) Nemsokára véget ért a szabad élet, napszámos lett ő is, mint a család többi tagja. A buzavetésre vigyázott, hogy az állatok kárt ne tegyenek benne. Két esztendőt töltöttek itt, élve a pusztaiak nehéz életét. Ferenc nagyon szerette az öregek meséit, amelyek a betyárokról, híres emberekről szóltak. Megszerette dalaikat, befelé forduló egyéniségüket, szemoru, eseménytelen életüket. Az itt hallott történetek mély nyomot hagytak benne, több szép munkája őrzi emléküket.

Az új tavasz már Iregszemcsében érték meg, az apa itt számadó kanász lett. Remete-pusztán laktak, ahol kanászbojtár társai-

val legeltették a hatalmas birtok disznóit. Ekkor kezdett tudatosan faragni, disziteni a mindennapi használati eszközöket.

"... én ... már csináltam nagy karikás osterokat, minden pajtásnak én fontam meg az osterát és ostornyelet is faragtam hozzá."
(6)

Többévi távolmaradás, keserves vándorlás után visszatelepedtek Tabra, igaz egyenlőre még Csaba-pusztára. (7) A szülők szerették volna, ha Feri mesterséget tanul, ács, vagy asztalosinasnak akarták adni. Az apa úgy határozott, hogy többet nem lesz cseléd, így napszámos munkát vállalt. Kapáltak, arattak, "masináltak" (8) a nagyobb, módosabb gazdáknál. Az akkor már legény Ferenc taníttatása csak maradozott, mert nem volt rá pénz. A világháború után véglegesen felborította a család terveit.

1941.-ben vonult be Nagy Ferenc Hajmáskérre a nehéztüzérekhez, ahol a lőszerraktáraknál teljesített szolgálatot. Míg katonatársai kártyáztak, aludtak, ő egy órvezető pesti fiú művészettörténeti könyvét olvasgatta, nézegette. Különösen a görög szobrok szépsége ragadta meg. A raktár területén keresgette a változatos formájú fadarabokat, gyökereket, amelyekből szabad idejében szobrokat, meg egyéb használati tárgyakat faragott. Emberfej formájú pipákat, cigarettaszípkákat, botokat készített az őrség parancsnokának és társainak, akik élelmet adtak neki cserébe.

A rettegett nap is eljött egyszer, századával kivezényelték a frontra. Megaláztatások, nyomor, éhezés és végül a hadifogás, ez volt ennek az évnek a mérlege. Egy tőzegtelepen dolgozott, de súlyos betegsége miatt nemsokára kórházba került. Lábadozása közben újra faragni kezdett.

" Ugy történtek a dolgok, hogy itt mindenki próbálta valamit csinálni, amiért ennivalót kaphatott. Találtam én is ilyen lehetőséget, amikor egészségi állapotom megengedte... a megspórolt kenyéradagomon vettem egy bicskát. Ez amolyan rézcsőbe kalapált fűrészlapból készült, de azért elég jó tűrhető éle volt. Nagy reményekkel kezdtem csinálni a pipákat...papír nem lévén volt is rá kereslet. Csináltam dohányos dózsnit, névnap ajándéknak kulacset, szépen kidiszítve...ez a főorvosnak készült...

Egy szép nagy csajka jó olajos kását kaptam érte...Később faragtam szivhallgatót az orosz orvosnőknek... Majd apró falapekat csináltam, olyanokat, amikkel a nyelvet lenyomják a vizsgálatkor. Ezekért élelmet kaptam, amit később már a társaim segítettek elfogyasztani. "(9)

1946 ban érkezett haza, itthon előzől kezdhetett mindent. A család igen sanyaru körülmények között élt, hát újra részeskapálást, aratást vállaltak. Tehetsége nem hagyta nyugodni. Kevés szabadidejében újra meg újra visszatért dédelgetett álmához a szoborfaragáshoz. Vázákat, kisebb dobozokat is készített, virágmintás, alakos betokat faragott. Nemcsak fából, hanem szaruból is dolgozott.

Életének első nyilvános bemutatkozása Kaposváron volt 1947-ben a helyiipari vásáron. Minden járásból hívtak meg egy-két híres embert, a tabi főjegyző (10) Nagy Ferencet is alkalmasnak találta a bemutatásra. Egyfelől nagy öröme szolgáltak az itt kiállított faragványok, amelyeket az akkor már híres Pap Vendel, Bogár István, Id. és ifjabb Kapoli Antal készítettek, másfelől szomoruan kellett tapasztalnia saját munkái iránti érdektelenséget. Hazatérve munkához látott. Új formákkal kísérletezett, élettelibb alakokkal, mert a figurális ábrázolást jobban szerette az ornamentálisnál. Egyik falubeli társának (11) buzdítására a környékre is ellátogattak a bucsukra árulni a faragásokat - eredménytelenül. Ugy tapasztalta, hogy az embereket nem érdeklik az "efféle" dolgok. Ebből az időszakból maradtak meg az alábbi szobrok is. (1. 2. kép.)₁

Segítőtársra talált Cserhalmi Sándor tabi pedagógus személyében, aki elvitte Tihanyba a népművészeti házhoz.

"Ámulattól nagyra nyitott szemekkel néztem az elém tett munkákat. A barack és cseresznyemag-faragás volt az, ami legjobban megragadott. Akkor még tudtak mutatni Bognár Gábor ~~(11)~~ munkákat. Ő kezdte a magfaragást és a legnagyobb tökélyre fejlődött benne. Őt tekintem ma is művészi ideálomnak. Igen örültek itt nekem, megdicsérték, sőt meg is vették a munkáimat..."(12)

1948-tól három nyáron át Tihanyban dolgozott a népművészeti háznál. Barackmagokat, cseresznyemagokat, szilvamagokat faragott. Nyakláncokat, karpereceket, olvasókat készített nagy gonddal és ügyességgel. Néhányat még őriz ezek közül, ebből látható kettő.
(3. 4. kép.)

Ezeket a magokat szentek képei., nemzetünk nagyjainak képmási virágmotívumok, vonalas és mértani ábrák díszítették. Rendszeresen vásárolták munkáit, igaz csak az üdülőszezonban. Itthon is faragott olvasókat, keresztek, nyakláncokat. Faragásaiból nehezen élt meg, de nem adta fel elképzeléseit. 1949-ben a Háziipari Szövetkezet elődjeként működött egy szervezet, amelynek vezetője Zöld József felfigyelt Nagy Ferencre, támogatva, segítette munkáját. Neki is küldött munkái közül, így anyagi gondjai nem nyomasztották.

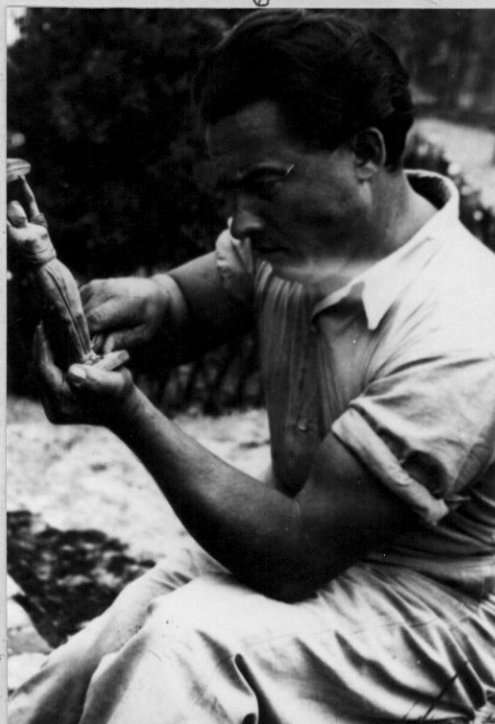
Tihanyban ismerkedett meg a két Kapoli faragásaival. Igen nagyra értékelte ezeket a munkákat, egy időben készített is néhány karcolozott cigarettásdobozt. Közülük egy tulajdonában van ma is. (5. sz. kép.)

5

1951-ben megnősült, ezután felesége is segítette művészi kibontakozását. Ujra visszatért a szoborfaragáshoz, megmintázta Tolldi Miklóst, több mesebeli hőst, sőt a szabadságszobrot is. (6. sz. kép.)

6

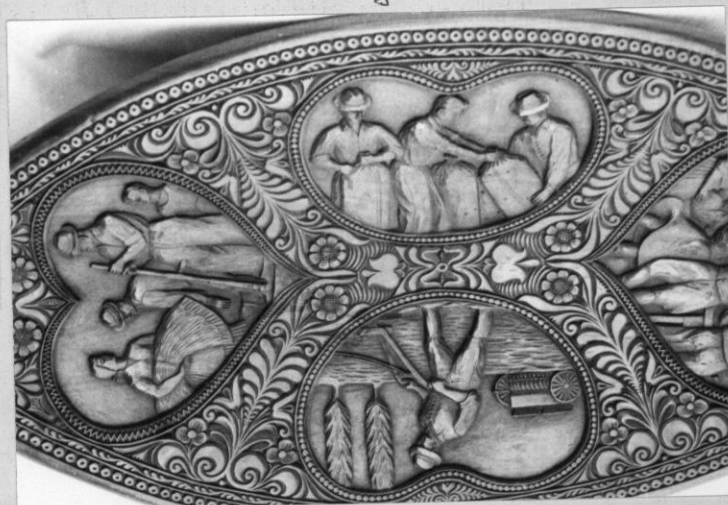

Utkeresése, tanulásvágya új ismeretek szerzésére sarkallta. Sokat olvasott, ekkor ismerkedett meg Malonyay Dezső irásával. A szerzett ismereteket saját elképzelése szerint használta fel.

1954-ben alakult meg Budapesten a Háziipari Szövetkezet, amely a vidéken dolgozó népművészeket összefogta, munkáival látta el. Tagfelvételét elfogadták, így rendszeresen kapott munkát, rendeléseket. Így vall erről az időszakról:

..." Egy-egy munka elkészítése után úgy éreztem, hogy egy kis darabot adtam oda magamból, így aztán nem is szerettem megválni tőlük. Sokat faragtam ebben az időben, egyiket még jóformán el sem végeztem, már a másikat kezdtem volna..."(13)

Első hivatalos elismerést 1954-ben kapott a hazánk felszabadulásának 10 éves évfordulójára kiírt pályázaton való sikeres szerepléséért. Diszes nyolcszögletű doboza, és faragott fatálja mutatja ábrázolásmódjának változását. (7. 8. sz. kép.)

A fafaragások mellett egyre többet foglalkozott a csont és szaru-faragással. Munkásságának legszebb darabjait képviselik a szilaj-ökör szarvából készített nagyméretű kürtök. 1955-ben kezdte el faragni az azóta világhíres kürtöt, amellyel Varsóban a Világifjusági Találkozón elnyerte a "Dyplom Laureata"-t, azaz a nagydíjat. Ezt a kürtöt először az Országos Helyiipari Vásárom mutatták be, ahol méltán nyerte el a nézők és szakemberek tetszését. A VIT-en, mint küldött részt is vett, élményeire így emlékszik vissza:

"...gyönyörű volt minden, bizonyosan öömömben láttam így.

A kiállításon 17 ország legjobb népművészei szerepeltek egy - egy alkotással, ezek közül a nemzetközi zsűri egyhangulag az én kürtöt tartotta érdemesnek a nagydíjra..."(14)

A kürt faragásához egy régi gondolat adta az ötletet. Szerette volna már korábban megörökíteni a csodaszarvas legendát, de fán ez nem mutatott jól. Csigavonalban, körben helyezkednek el az alakok, elől a rohanó szarvas, mögötte az ijas, dárdás vitézek cseportja. Gyönyörű "rózsadiszes" a kürt szélesebbik vége. Virágmotívumok teszik plasztikusabbá az egész alkotást.

Néhány részletet mutatnak be az alábbi képek. (9.10.11.12 sz. kép)

9

10

11

12

A VIT-en elért nemzetközi sikert követték a hazai elismerések. A Minisztertanács a "Szocialista Munkáért Érdeméremmel, a DISZ Központi Bizottsága dicsérő oklevéllel tüntette ki Nagy Ferencet. Ezzel a jelentős munkával új korszaka kezdődik művészi tevékenységének - a nagyméretű szaru és csontfaragások időszaka. Még három hasonló kürtöt faragott a következő években, sikerük jelentős volt.

1956. augusztus 20.-án elnyerte a Népművészet Mestere címet, a vele járó oklevéllel és jelvényvel. Nagy öröm volt ez számára, hiszen olyan jelentős népművészekkel került egyenlő rangra, mint a két Kapeli, Kálmán István,

Még ez évben a Magyar Szovjet Társaság és a Népművészeti Intézet által rendezett országos kiállításon a II. helyezést érte el szarukürtjével.

Harmadik nagyméretű kürtjét 1957-ben faragta, közel négy hónapig. A VIT-kürtön elkezdett témát folytatta, megörökítette a honfoglalás jeleneteit. Egymástól elkülönülő, de szorosan összetartozó hármasságba foglalta a kompozíciót: legfelül kardforgató magyar vitézek csoportja, középpont a vérszerződés, legalul beszélgető törzsfők, méltóságok csoportja. Virágdiszes választóvonal, rovátkás, csipkés szegély, stilizált növénydiszítés élénkíti a jeleneteket. (13.14. sz. kép.)

13

14

Negyedik kürtjét 1958-ban készítette, születi jeleneteket faragott rá. E munkái készítésénél nagy hatással volt rá a Budapesten látott kínai népművészeti kiállítás. Ebben az időszakban csontfaragványai is hasonló jegyeket viselnek- hártya finomságúra faragott dobozok, áttört, csipkeszerű cigarettáskészlet, a pászterélet motivumait megelevenítő kisplasztikák, nagyméretű csontkupák, serlegek, vázák. Gazdag korszaka volt ez művészetének, amelyért az elismerés sem maradt el.

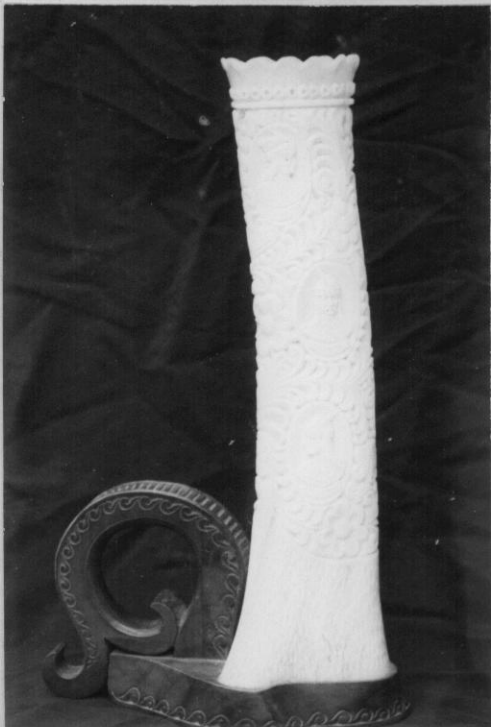
Itt mutatok be néhány alkotását, amelyek ebből az időszakból tulajdonában maradtak.

Kutkávára támaszkodó juhász, mellette a heverésző nyáj. (15. sz. kép.), tehéncsontból készült váza, szépen faragott keményfa füllel és talppal,, rajta a magyar vezérek képmásai (16. sz. kép,) szaruból készült dohányos készlet, keményfa kerettel. (17. sz. kép.)

15

16

17

Rendszeresen találkozott a népművészekkel, országjáró utakon vett részt, mesterségbeli tudását igyekezett gyarapítani. A Tabi Járási Tanács rendelkezésére faragta 1960-ban eddigi legnagyobb méretű tábláját, amelyen táncoló parasztfiatalokat mintázott meg. (15) Az ivelt négyszög álatu kompozíciót két oldalon szimmetrikusan elhelyezett virágdisz keretezi, közepén a népviseletbe öltözött pár látható. Ezen az alkotásom mutatkozik meg kifejezésmódjának egyszerűsödése, tisztulása, ugyanakkor fő erőssége, a figurális ábrázolás életszerűsége, plasztikussága. (18. sz. kép.)

18

Ez a korszak 1962.-ig tartott. Családi gondjai, házának építése hátráltatta ugyan munkáját, de csak rövid ideig. 1961-ben a HISZÖV elismerő oklevéllel tüntette ki művészi kivitelű kiállított tárgyaiért. Az évenként megismétlődő járási kulturális szemléken szívesen mutatta be alkotásait a község népének. Régi vágya is teljesült - faragóművészetét másoknak is megtaníthatta. A Járási Művelődési Ház Tabon faragószaakkört szervezett, ahol az alapvető fogásokat, ismereteket sajátították el a résztvevők.

Igy emlékezik erről.

"...kezdetben igen sokan jelentkeztek, de hamarosan csak a szorgalmas és kitartó fiatalok maradtak. Jenei István, Kéri Dezső pedagógusok voltak a legjobb tanítványaim. Ők már tálcákat, poharakat, dobozokat is faragtak, persze csak virágdiszítéssel. Sajnos két évig működött csak a szakkör, próbáltuk újra szervezni, de nem volt jelentkező." (16)

Uj lakásába berendezési tárgyakat faragott: könyvesszekrényt, állólámpát, tükörállványt. (19. sz. kép.)

Szépen diszített fogasa, körtefából készült falitányérai, nagyméretű tükörkerete szépen illeszkedik lakása környezetébe. Tiszta ornamentális stilizált szivalaku dobozt is készített, mókust ábrázoló ivópoharat, emberfejet ábrázoló dugós kulacsot. (20. sz. kép.)

20

Tíz éves tagságának elismeréseként 1964-ben emléklapot kapott a HISZÖV-től. Művészetének ettől az időtől kezdve újabb korszaka következett. Szinte kivétel nélkül fára faragott. Jelentős megrendeléseket kellett teljesítenie a szövetségnek, így felesége is bekapcsolódott a munkába. Ő nem próbálta utánozni férjét, önálló munkákat nem készített. Szerepe mégis jelentős volt, mert a végső simitásokat, fényezést végezte, így a férjét mentesítette ezektől. Közös munkájukról így vall:

..."nehéz mesterséget választott a férjem, de én megpróbáltam mindenben segíteni neki. Az egyes mintákat sokszor közösen választottuk ki, én különösen a történelmi mondákat szerettem, ő meg az életképeket, pászterjeleneteket. Azt írta rólam egyik újságíró, hogy a férjem famulusa vagyok. Nincs igaza, mert nem próbáltam ellesni a technikáját, nem próbáltam utánozni, csak segíteni elképzeléseinek megvalósításában. Sokat faragtunk igaz, de igyekeztünk új és új mintákat, megoldásokat keresni. Egy-egy elkészült munkát sokáig nézegettünk, gyönyörködtünk benne. Ez az öröm adta a vigasztalást a sok fáradtságért..."(17)

1967-től páratlan művészi sikersorozatot ért el. Tevékenységével az újságok, a Rádió, a Televízió foglalkozott, szakemberek értékelték legsikeresebb munkáit. Munkáinak nagy része fából faragott. Kupos dobozok, cigarettás és gyufatartók, faragott fakupák jelzik ábrázolásmódjukban egyszerűsödő, művészi megoldásukban kifejezőbbkésztményeit. Elnyerte a Kapoli vándordíjat, az idős mester szépen díszített kürtjét. (21. sz. kép.)

1967-ben az Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásáron első díjat nyert szépen díszített fakupájáért, majd ugyanebben az évben az

id. Kapeli Antal Országos Faragópályázaton a II. díjat. 1968-ban az Országos Faragópályázaton a III., 1969-ben a II., és 1970.-ben ugyanezen a pályázaton a Kapeli Emlékdíjat nyerte el. Szerepelt a kulturális szemléken, a mezőgazdasági vásáron, a szövetkezeti bemutatókon. Emlékdíjra jelölését nagy vita előzte meg, de művészi tevékenységének súlya a megítélés mellett döntött.

Nagy Ferenc faragóművészetének négy jelentős korszakát figyelhetjük meg: szoborfaragásait, mágfaragásait, szaru és csontfaragásait, végül mai érett, fafaragó, letisztult formákat kereső és megvalósító időszakát. E szakaszok egymást követték, de át meg átszótták egymást. Mind a négy fontosabb korszakában újat hozott, de megtartotta a régi haladó vonásait. Vizsgálódásom következő részében az egyes faragványok technikájáról, művészi kifejezőmódjáról adok rövid összefoglalást.

A f a r a g á s o k t e c h n i k á j a

A faragás legelső művelete a megfelelő anyag kiválasztása, hiszen ez a továbbiakban döntő fontosságú. Nagy Ferenc~~sz~~ az általa használt anyagokat három nagy csoportba sorolja:

- faanyagok : körtefa, diófa, iharfa, kecskerágó,
- magek: szilva, barack, cseresznyemagok,
- szaru és csontanyagok: marhalábszárcsont, ökörszarv, szarvasagancs.

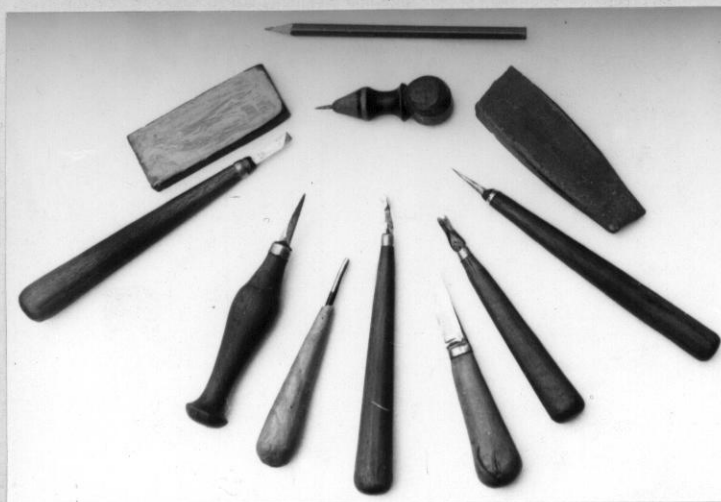
Fából a dobozok, kupák, tányérok, berendezési tárgyak, csontból és szaruból a kürtök, hamutartók, áttört díszdobozok, kisplasztikák, magokból a nyakláncok, olvasók készültek és készülnek. Ezeknek az anyagoknak együttes használata, ötvözése, új formákat és megoldásokat hoz. A fának száraznak, szépen erezettnek, fényezhetőnek, és "késállónak" kell lenni. A szaru és csontfaragásnál nem alkalmazott sem főzést, sem fenéritő eljárásokat. A munka nagyjából öt fázisra oszlik:

- az anyag darabolása - itt megfelelő méretre fűrészeli, vagy hasogatja a fát, csontot stb. Egyengetésre a toper(18) szolgál, simitásra a gyalu.

- a simára gyalult felület császolása - üvegcsereppel, csiszolóvászonnal.
- a minta megválasztása és felrajzolása - csak a lényegesebb vonalakat húzza meg, faragás közben ez ugyanis változik,
- a tulajdonképpeni faragás - éles, berotvából készített késsel faragja ki a figurákat, az egyenes vonalú ábrákat. A virágmintákat, a háttérrel vésővel alakítja ki. A vésők különböző nagyságúak és formájúak, a figurák és az anyag természete szerint. Egyenes, kupos, gömbölyű, háromszögű és négyszögű ék - ezek a legjellegzetesebb szerszámok formái. A háttér egyhangúságát a vésőnyomok megtörik, így diszitó hatásúak. Alkalmazott technikája még a "szurkálás" ezt egy ár-szerű hegyes acéllal végzi.
- a kifaragott darab utolsó műveletei a tisztogatás - ruhával, törlőgumival, és a fényezés, vagy festés. Szintelen lakkbevonatot ken az egész felületre, így a fa erezete, mintázata kiemelkedik. Csont és szaruanyagokat nem fényez, csak tiszta ruhával többször átdörzsöli. (19)

Az alábbi képen láthatók a finom megmunkáláshoz használatos eszközök. (22. sz. kép.)

22.

Nagyméretű anyagokat gépen munkál meg. A dobozok belsejét görbére hajlított vésővel "vájóval" képezi ki. A dobozok szélein záróvonalként "farkasfogas", "körös", "rózsás", "vonalas", "cikk-cakkos" mintákat farag. A következő két képen rajzolást és faragáshoz való előkészületet mutat be Nagy Ferenc. (23.24.kép.)

23.

24

Motivumkicse igen gazdag. Munkásságának kezdeti szakaszán, amikor még szobrokat faragott, a pásztorélet, a mondavilág, a népmesék figuráit mintázta meg. Korai szobrai kezdetlegesek, tuldiszítottak voltak. Ez a szoborfaragó kedve későbbi munkáinál is megmaradt, a cigarettásdobozok fedelének díszítő figuráiként. (5. sz. kép.) Női aktja a korábbi munkái közül is kiemelkedik arányosságával, a mozdulat kecsességével. Késői szoborfaragó tevékenységének példája a hársfából mintázott pásztorfigura. Ez az alkotás befejezetlensége ellenére teljes - egyszerű vonalak, arányos testalkat, stilizált arc, mesterségének jelvénye, a bot és a széles karimájú kalap, meg a suba mind a mesterkéletlen megformálás eszközei. (25. kép.) 25

Magfaragásain szívesen alkalmazta az egyszerű virágmintákat, vonal-as, geometrikus formákat. Itt a zárt rendszerű kompozíció megkötötte ugyan a kezét, de e zártságon belül sajátos harmóniát tudott teremteni. (3.4. sz. kép.)

Faragótechnikája az u.n. domboru faragás, amelynek lényegét Knézy Judit határozta meg Somogyi pászterművészet című művében.

"A múlt század végétől a vésést, spanyolozást és karclozást egyre inkább kiszorította a domboru faragás, amely napjainkban is a legelterjedtebb technika faragóművészeinknél. A domboru faragásnak van laposabb és domborubb változata,...a faragó a háttérrel mélyíti, s a háttérből a diszitmény domborműszerűen kiemelkedik."

Hogy milyen tökéletesen alkalmazza e megoldást Nagy Ferenc, bizonyítsa Lengyel Györgyi Faragás című munkájának néhány sora.

"...A figurális és a virágkompozíció elosztása és elhelyezése igen jó összhangba került a kürt formájával; a diszítésnél alkalmazott finom megoldású domboru faragás valóban mesterművé alakította a kürtöt."

Kiss Ivor Sándor is megemlékezik Nagy Ferencről:

"E technika egyik legkiválóbb mestere a dunántúli Nagy Ferenc, aki csodálatosan szép, faragott csontmunkákat készít." (20)

E technika birtokában alkotja szebbnél szebb munkáit, amelyeknek motívumai gazdag képzeletről tanuskodnak.

"Legjobban szeretem az alakos kompozíciókat, itt is főleg az emberalakokat. Általában munkavégzés közben ábrázolom őket, így sokkal természetesebbek. Igyekszem megragadni az alak lényeges vonásait. Sokféle figurát faragtam...állatokat, növényeket. Formailag is igyekeztem változatosat alkotni. Legjobban szeretem a kör alakú és a hengeres görmét...ezek megkötik jobban a kezemet. A lekerekített sarkokat szívesen alkalmazom, diszíteni is jobban lehet. Faragásaimon a mély bevágást alkalmazom, így plasztikusabb a figura. Ugy használom ki a felületet, hogy ne hasson zsufoltnak." (21)

A faragott és véssett felületek aránya is befolyásolja a mű szépségét. Kedveli a rozmaringes diszítést.

Dobozainak mintázatából mutatok be néhány darabot, amelyek mutatják mintáinak sokszínűségét, figurális ábrázolásának jellegzetességét, díszítő technikájának érett, megfontolt alkalmazását. (26.27.28.29. sz. kép.)

26

27

28

29

Nagy Ferenc munkásságára büszkék szülőfalujának lakói is, segítik, támogatják munkájában. A nemsokára ötvenedik születésnapját ünneplő népművész lankadatlan szorgalmát bizonyítja, ~~az is~~, hogy jelenleg négy helyen állították ki faragványait az országban. Álma valóra vált, testet öltött szép munkáiban.

Kitüntetéseit éppoly szerényen fogadta, mint ahogyan él és dolgozik, pedig büszke lehet rájuk. Az alábbi képen csak a legnagyobb kitüntetései láthatók. (22) (30. kép.)

30

1957-ben nyilatkozta a Magyar Rádió riporterének:

" Munkámról csupán csak annyit, szeretnék még ezután szebben, jobban dolgozni, hogy szerény tehetségemmel én magam is minél nagyobb tiszteletet és minél több elismerést szerezzek a sokszor annyira mostoha körülmények között is virágzó magyar népművészet számára." (23)

És ma ezt mondja:

"...volt idő, amikor nagyon nehéz volt a sorsom, de nem fordult meg seha a fejemben, hogy más hivatást válasszak. Volt egy ifjúkori társam, aki tehetséges volt, de nem tudott kitartani ezen a pályán. Nekem sikerült. Ugy érzem, addig faragok, amíg a bicska ki nem hull a kezemből..." (24)

J e g y z e t e k

1. Lakosairól nevezték így az utcát, ma Rákóczi Ferenc nevét viseli.
2. Ma Bábonymegyer, Tabtól 6 km.-re.
3. Részlet önéletrajzi kéziratából (továbbiakban ö.k. rövidítésben). Rudnay Gyula festőművészre és barátai emlékeznek N. F.
4. Zicshez tartozó puszta, Gyalud-puszta mellett. Az ottani iskola tanítója Frisch Jakab volt.
5. Ö. k.
6. Ö. k.
7. Csaba-puszta a gr. Welsersheimb család tulajdona volt ebben az időben, kastélyuk ma szociális otthon Tabon.
8. cséplés
9. Ö. k.
10. Dr. Vajthó Zoltán tabi járási főjegyző.
11. Sásik György, tabi lakos, együtt kezdett faragni N.F.-el, később traktoros lett.
12. Ö. k. A Bognár család három tagja Károly, Gábor és István, Sérsekszöllősen lakott. Itt kezdtek faragni. Károly, a legidősebb asztalos volt, ő munkálta elő a darabokat. Gábor őstehetség volt, mestere a magfaragásnak. Tihanyban dolgozott, bámulatos technikával. Egyik munkája különösen figyelemre méltó: díszesen faragott barackmagba cseresznyemagot illesztett, amelyre a tihanyi templomot faragta rá. N. F. sokáig a hatása ~~hatá~~ alatt állt, 1944-ben Kolozsvár bombázásakor esett el. Munkái közül csak elvétele akad néhány. István a legfiatalabb testvér ma Tabon él, tagja a HISZÖV-nek, rendszeresen farag. Stilizált ornamentális zárt kompozíciói mesterek. Figurális munkákat nem készít, magfaragással is foglalkozik.
13. Ö. k.
14. Ö. k. Kiegészítés: 17 ország 700 pályamunkája közül...
15. Jelenleg Tabon a Művelődési Ház nagytermében van.
16. Ö. k.
17. Saját gyűjtés.
18. kézi szekerce, hajlitott nyele, lapos feje egyengetésre teszi alkalmassá.

19. A szarut és a csontokat főzni, illetve zsirtalanítani szokták, így fehérebb, könnyebben faragható.
20. Ferrás: Gink Károly - Kiss Ivor Sándor: Magyar tájak művésze-
te. Bp. 1968, Corvina. 23. 1.
21. Saját gyűjtés.
22. Fontosabb kitüntetései: Népművészet Mestere, MSZBT aranykoszo-
rus jelvény, Szocialista Munkáért Érdemérem, Országos Mezőgaz-
dasági Kiállítás és Vásár Aranyérme, VIT Emlékérem.
Összesen eddig 14 oklevelet, kitüntetést, vándordíjat kapott.
A Kapeli Antal Vándordíjat, a szarukürtöt 1958-ban kapta.
23. Részlet a Magyar Rádió 1967. aug. 17. -i adásában elhangzott
beszélgetésből.
24. Saját gyűjtés. Az itt szereplő ifjúkori társ Sásik György.

K é p e k j e g y z é k e

1. Pásztor bottal és kúrttel. Körtefa. M. 14 cm.
2. Deleltető pásztor. Kőrifafa. M. 16 cm.
3. Barackmag, fegyverdiszitással, olvasó részlete. Átm. 3,5 cm.
4. Sárga szilva magok, nyaklánc részlete. Átm. 1,5 cm.
5. Bal - keményfára feszített, karclozott szarudoboz, festett. Átm. 8 cm. M. 10 cm. Jobb - domboru faragás, csont, munkás, paraszt és katonafigurák. M. 10 cm.
6. N. F. szabadságszobrot farag. Reprodukció.
7. Nyolcszögletű doboz, körtefa. Átm. 15 cm.
8. Ovális fatál, paraszti munka ábrázolása. Hossza: 60 cm.
9. - 12. sz képek részletek a VIT kúrtból. Reprodukció.
13. A kúrt faragása közben; H. 80 cm.
14. A HISZÖV bemutatótermének megnyitásán mutatja be kúrtját N. F. (Reprodukciók)
15. Csontfigura. M. 7 cm.
16. Kupa, csontfaragás. M. 26 cm.
17. Dehányos készlet, gyufa, hamu és cigarettatartó, körtefa kerettel, áttört diszitással. Reprodukció.
18. Fragott tábla, körtefa. M. 120 cm.
19. Tükörtartó, cseresznyefa. M. 35 cm.
20. Szüretes jelenetet ábrázoló kulacs. M. 30 cm.
Ivópohár, H. 20 cm., M. 8 cm.
Doboz, stilizált diszitással. H. 16 cm.
21. Karclozott, szinezett kúrt. H. 40 cm.
22. Ceruza, vésők, kések, ár, fenőkövek.
- 23.- 24. Előrajzolás, faragás.
25. Botra támaszkodó juhász, befejezetlen. Hársfa. M. 35 cm.
- 26.- 29. cigarettás, és diszdobozok. Iharfa, körtefa.
30. Kitüntetéseiinek egyik része.

- o -

A fényképeket magam készítettem Exa-500 típusu géppel, közgyűrűvel.

Felhasznált irodalom

GINK Károly - KISS IVOR Sándor

Magyar tájak művészete. Bp. 1968, Corvina.

- o -

KNEZY Judit

Somogyi pászterművészet. Kaposvár, 1967.

- o -

LENGYEL Györgyi

Faragás. Bp. 1963, Képzőműv. Alap. K.

- o -

MANGA János

Egy dunántúli faragó pászter. Bp. 1954, Művelt Nép. K.

--- o ---

Nagy Ferencről megjelent újság és folyóiratcikkek

DEZSŐ János: Népművészeti és képzőművészeti kiállítás Kaposváron.
= Somogyi Néplap. 1955. április 3. 4. l.

- o -

Kitüntették a Varsói Világifjúsági Találkozón kiváló eredményeket
elért fiatal művészeket. = Szabad Nép. 1955. október 4. 4. l.

- o -

LENGYEL Györgyi: Nagy Ferenc a VIT népművészeti nagydíjának nyertese.
= Népművelés. 1955. szeptember. 9. sz. 588 l.

- o -

LIPTÁK (Gábor) - ZÁKONYI (Ferenc): Fafaragó népművészek. = Művelt
Nép. 1955. szeptember 18. 5. l.

- o -

Megnyitották a VIT nemzetközi képzőművészeti kiállítását. = Szabad
Nép. 1955. augusztus 3. 3. l.

- o -

RÉTI Ervin: Az ifjúság verőfényében. = Uj Világ. 1955. augusztus 11.
3. l.

- o -

SOÓS István: Somogy népművészete.= Somogyi Néplap. 1955. április 10. 4. 1.

- o -

Szövetkezeti faragó népi iparművészek találkozója.= Népművészeti Értesítő.2. évf. 1. sz.1955. szeptember.(stencilezett.)

- o -

VARGA Edit: Varsói emlékek. = Művelt Nép. 1955. szeptember 4. 1. b.

- o -

DOMANOVSKY György: Művészeink ünnepi seregszemléje. = Uj Világ.. 1956. december 15. 3. 1.

- o -

DOMANOVSKY György: Népművészetünk időszerű kérdései. = Szabad Művészet. X. évf. 1956. január. 17. 1.

- o -

LENGYEL Györgyi: A népművészeti pályázat eredménye. = Uj Világ. 1956. május 17. 2. 1.

- o -

TŰLI József: A faragókés művésze. = Kincses Kalendárium. 1956. 52. 1.

- o -

Egy fiatal férfi a VI. VIT-en. = Szövetkezeti Hírlap. 1957. augusztus 8. 3. 1.

- o -

HOCK János: Nem győztünk betelni a gyönyörűségekkel a Mai Somogy népművészete kiállításon.= Somogyi Néplap. 1958. szeptember 5. 6. 1.

- o -

K. E. : Somogyi sikerek az Országos Népi Iparművészeti Kiállításon. = Somogyi Néplap. 1958. június 10. 6. 1.

- o -

Háziiparosok és népművészek. = Népszabadság. 1959. január 29. 12. 1.

- o -

V. É. : "Különösen a népmesék érdekelnek."= Falusi Vasárnap. 1959. július 12. 9. 1.

- o -

Alkotás közben. = Somogyi Néplap. 1962. február 21. 1. 1.

- o -

Nagy Ferenc somogyi faragó házában.= Népművészet és Háziipar. 1962. március-április. 5. 1.

- o -

LENGYEL Györgyi: Népművészet - népi iparművészet. = Népművészet
Háziipar. 1966. 10. sz. 5. 1.

- o -

MAJOR Lajos: A faragókés művésze. = Népszabadság. 1966. október 4.
4. 1.

- o -

W(alinger) E(ndre): Szövetkezeti együttesek találkozója. = Somogyi
Néplap. 1967. augusztus 8. 6. 1.

- o -

STRUBL Márta: Faragott álmok. = Somogyi Néplap. 1968. augusztus 11.
4. 1.

- o -

Odaitélték az idei Kapeli -díjat. = Népszabadság. 1970. július 26.
6. 1.

- o -

T(roszt) T(iber): A faragókés csodái. = Somogyi Néplap. 1970. ju-
lius 26. 5. 1.

----- o -----

A d a t k ö z l ő k

Nagy Ferenc

Nagy Ferencné Tab.

Cserhalmi Sándor tanár Tab.

Kéri Dezső tanár Tab.

Dr. Szabó Károly vb. elnök Tab.

----- o -----

M e l l é k l e t

1 db. magnetofonszalag. Első oldalon Tuli József 1957-ben készi-
tett riportja a Rádió részére. Másik oldalon Kispista István 1970.
szeptember 12.-és lejátszott riportja. (Ennél a felvételnél a vásá-
ri krónika keretében került sor a riportra, így kb. 6-7 perccel a
kezdéstől van a tényleges anyag!)